

„A pipafaragás nem mesterség: – művészet...”

Beszélgetés az ötvenéves jubileumát ünneplő utolsó magyar pipafaragó mesterrel

Kossuth Lajos-utca 3. Régiségkereskedés. Az üzletben ötven-hatvan év körüli öregur. Később azután kiderül, hogy — néhány nap híján hetvenöt...

— *Persze, hogy én vagyok az utolsó pipafaragómester Magyarországon* — mondja a kérdésünkre Donáth Sándor és barna, mongol-vágású szeme emlékesen csillog. Azután térül-fordul, az egyik szekrény ajtajához siet és fürgé kézzel emel elő tokjából egy remekbe metszett, rózsapirosra barnult tajtékpipát. — *Ha titokban néha még „bíbnözöm”* — suttogja halkán, talán, hogy még a négy fal sokat emlegetett füle se értesüljön az ügyről — *ebből szívom az ebédutáni adagot. Saját faragás, bizony...*

Legenda az első tajtékpipáról

— *Meséljen... — kérlelem az öregurat. — Meséljen mindenről, ami eszébe jut, régi mesterekről és remekművekről, pipákról és gyűjtőkről, jubileumról és fiataliságról, emlékekről és boldog régi világról. Mindarról, amiről a mai fiataliság már csak hallomásból tud. Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy tajtékpipafaragó...*

— *Hát jó, mesélek — szánja el magát Donáth Sándor —, ugyis én vagyok az utolsó Budapesten, aki erről a gyönyörű mesterségről mesélhetek. Azaz — máris rosszul kezdtem... Nem mesterség ez kérem: — tiszta művészet. Annyira, hogy valaha a régi világban sem volt soha alávélve a céhek rendszerének, nem tartozott semmiféle ipartestülethez, nem kellett mester-vizsga, képesítés — ugynevezett „szabad” pálya volt, akár a többi művészet, a festés, rajzolás, szobrászat, vagy az — újságírás. Ugyan hallom — ujabban már ezt is vizsgákhoz kötik... Van erre egy szép legenda is, hogyan kezdődött a*

tajtékpipafaragás, hogyan találták rá a tajték pácolásának titkára.

Legenda a tajtékről

— *Az eredeti tajtektömbök a törökvilág idején kerültek először Magyarországra. Kis-Ázsiából hozták őket a vándorló csapatok. Az egyik kisebb tajtékdarabka valami lyen véletlen folytán egy derék pesti foltozóvargához kallódott, aki veleszületett művészi ösztönével adig farigcsálta, amíg pipaformájú jóság kerekedett ki a keze alól. A pipával azonban néhány nap múlva nagy baleset történt: zsirsütés volt suszteréknél és a pipa beleesett a sístergő, sercegő, forró hájjal teli nagyüstbe. Kihalászták, megtörölgeték és imé — néhány nap múlva csoda történt: a tajtékpipa a szivás nyomán színesedni kezdett. Így született meg a tajtékpácolás tudománya.*

— *A pipafaragás — mesél tovább a művész-mester — később Magyarországon igen elterjedt iparág lett. A magyar pipametszők híre hamarosan szétszaladt az egész világon, utánozták is őket sokan és sok helyütt, de igazi, művészi tökéletes séggel csak két város dicsekedhetett: Pest és Bécs. A faragás teremtette meg a pipakupakolás művészetét is — az óbudai ezüstművesei nevét messze földön emlegették, ha valahol pipákról esett a szó.*

Azután nevek szállnak, röpködnek a levegőben. Donáth Sándor úgy sorolja fel, akár egy festőművész emlegetné Rubens vagy Tizian nevét. Híres pesti mesterek: Péter, Medetz, Martiny, Adler, Weisz, Róth, Spiró, Schwaeger, Nagy.

Milán szerb király látogatása

— *Sok szép történetet tudok ám a „régii jó időkben” — mosolyog az öreg mester —, mikor minden délután öt és hét között hozzám jártak kaszinózni a gyűjtők. Annyira, hogy*

amikor egyszer Kállay Bént pénzügyminiszter váratlanul Bécsből Budapestre érkezett, egyenesen hozzám hajtatott a pályaudvarról, mert biztosan tudta, hogy keresett unokaöccsét, Kállay Adolf kuriai bírói nem a lakásán, hanem nálam találhatja meg. Néhány hónapja is itt intézte az ország ügyes-bajos dolgait: Bay Géza, Komjáthy Béla, Ágoston József, Kállay Ferenc képviselők mindennaposak voltak a kicsiny üzletben. Idejárt néha Radisch Jenő is, az Iparművészeti Múzeum nagynevű igazgatója, Bárczy István igazságügyminiszter, Richter Lajos professor, Ráthonyi Ákos, a legdélcegebb Danilo, no meg Bunkó, a leghíresebb budapesti cigányprimás. Valamennyien pipákat gyűjtöttek. Voltak néhányan az urak között, akiknek gyűjteménye meghaladta az ezer—kétezer darabot.

— *Ez a kis helyiség is sokat tudna ám mesélni. Itt beszélte el Richter professor a Hungadi János-források felfedezését, itt tanácskoztunk Bárczy kegyelmes urral, mi lesz velünk, ha nem csendesednek a kommun zajgó hullámai. „Hát kegyelmes uram — mondtam — legfeljebb visszamegy néptanítónak, — én meg tovább faragom a pipákat...” Mert akkor már inkább csak régiségkereskedéssel foglalkoztam. Itt rendelték a politikai nagyságok kétszáz darabszámra a cimeres pipákat — kortescélokra. Itt adtam el életem legrágább pipáját — egy gyönyörű Louis XVI. darabot — kerék csengő száz békebeli forintért. Ide látogatott be egyszer Zichy Jenő gróf kalauzolásával Milán szerb király — mondtam, ő fensége igen sok értékes darabot vásárolt.*

Bárczy István a leghíresebb magyar gyűjtemény

— *Sajnos, ugyanebbe a helyiségbe kerültek vissza a régi remekmű pipák, mikor tulajdonosaik már eladták gyűjteményüket. Legtöbben meghaltak, néhányan családi okokból váltak meg az értéktárgyaktól, a legnagyobb gyűjteményt talán Richter professor urtól vettem: 1052 darabot. Azonban, hogy a pillanatnyi legtökéletesebb magyar pipagyűjteményről is megemlékezzem — valamennyi gyűjtemény elsőrangú darabjai Bárczy István kegyelmes urhoz vándoroltak. Körülbelül hétszáz, értékesebb-nél-értékesebb pipa várja most az Iparművészeti Múzeum üveges szekrényeiben, hogy a közeljövőben kiállításra kerüljön.*